

Nəcibə Qabil qızı HACIYEVA

Bakı Dövlət Universitetinin «Beynəlxalq münasibətlər və iqtisadiyyat»
fakültəsinin «Dünya İqtisadiyyatı» kafedrasının i.ü.f.d., baş müəllim

**AZƏRBAYCANDA AQRAR SAHƏNİN DAYANIQLI İNKİŞAF STRATEGİYASININ,
KƏND TƏSƏRRÜFATI ÜZRƏ ÜMUMİ MƏHSUL BURAXILIŞINA TƏSİRİNİN
QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ**

Xülasə

Ölkənin aqrar sahənin inkişafı ilə bağlı həyata keçirilmiş ardıcıl və sistemli islahatların davamı olaraq, dayanıqlı inkişaf prinsiplərinə əsaslanan, ərzaq təhlükəsizliyinin daha da gücləndirilməsini təmin edən, ixrac potensialının artırılması, rəqabətqabiliyyətli kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı sənayesinin formalaşdırılması zamanı qarşıya çıxan problemlərin aradan qaldırılması məqalədə geniş şərh olunmuşdur. Dayanıqlı inkişafa nail olmaq üçün aqrar sahənin qarşısında duran və həlli vacib olan bir çox məsələlər o cümlədən, istehsalın səmərəliliyinin yüksəldilməsi, aqrar sahə müəssisələrinin üzləşdiyi problemlərin aşkarlanması və bu problemlərin aradan qaldırılması yolları müəyyən edilmişdir.

Açar sözlər: Dayanıqlı inkişaf, aqrar sahə, kənd təsərrüfatı, rəqəmsal texnologiya, ərzaq təhlükəsizliyi

JEL: E 00

UOT: 338

DOI: <https://doi.org/10/54414/RLIU4122>

Giriş

Son illər ölkədə aparılan köklü islahatlar bütün sahələrdə olduğu kimi, kənd təsərrüfatı sahəsindən də yan keçməmişdir. Belə ki, bu illər ərzində ölkəmizdə həyata keçirilən kompleks islahatların uğurla başa çatdırılması iqtisadiyyatda davamlı inkişaf meyillərinin formalaşması ölkə iqtisadiyyatının inkişafında müstəsna rol oynamışdır.

Həyata keçirilən aqrar islahatlar ölkə iqtisadiyyatında bazar münasibətlərinin qurulmasını, bu sahədə sahibkarlığın müasir tələblərə uyğun formalaşdırılması, aqrar sahənin institusional, iqtisadi və texnoloji inkişaf mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində kompleks tədbirlərin icrası kənd təsərrüfatının keyfiyyətə yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoymasına təkan verib. Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı sahələrinin inkişafı, əsas ərzaq məhsulları ilə özünütəminatmə səviyyəsinin yüksəldilməsi və ixrac potensialının artırılması ilə bağlı əldə olunan müsbət nəticələrlə yanaşı, gələcək dövr üçün mövcud global çağırışlara uyğun olaraq, aqrar sahənin dayanıqlı inkişafına yönəlmiş strateji hədəflərin reallaşdırılması baxımından aşağıda qeyd olunan məsələlər mühüm əhəmiyyət kəsb edir:

- Torpaqların münbitliyinin qorunması, konsolidasiyası və idarəedilməsi sisteminin inkişaf etdirilməsi, o cümlədən torpaqların keyfiyyət göstəriciləri üzrə yenilənmiş və elektronlaşdırılmış məlumat bazasının yaradılmasının başa çatdırılması;

- İqlim dəyişikliklərinin neqativ təsirlərinin idarəedilməsi təcrübəsinin formalaşdırılması;

- Aqrar sahə üzrə mütəxəssis çatışmazlığının aradan qaldırılması məqsədilə aqrar sahədə təhsil sisteminin inkişafı tədbirlərinin genişləndirilməsi;

- İnnovasiyaların və intensiv texnologiyaların tətbiqi təcrübəsinin genişləndirilməsi;

- Fermerlərin suvarma zamanı çatışmazlıqların aradan qaldırılması məqsədilə suvarma infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi və suvarma suyu üzrə tənzimləmə sisteminin təkmilləşdirilməsi;

- Fermerlərin maliyyə resurslarına (xüsusilə dövrüyyə vəsaitlərinə) çıxışının yaxşılaşdırılması;

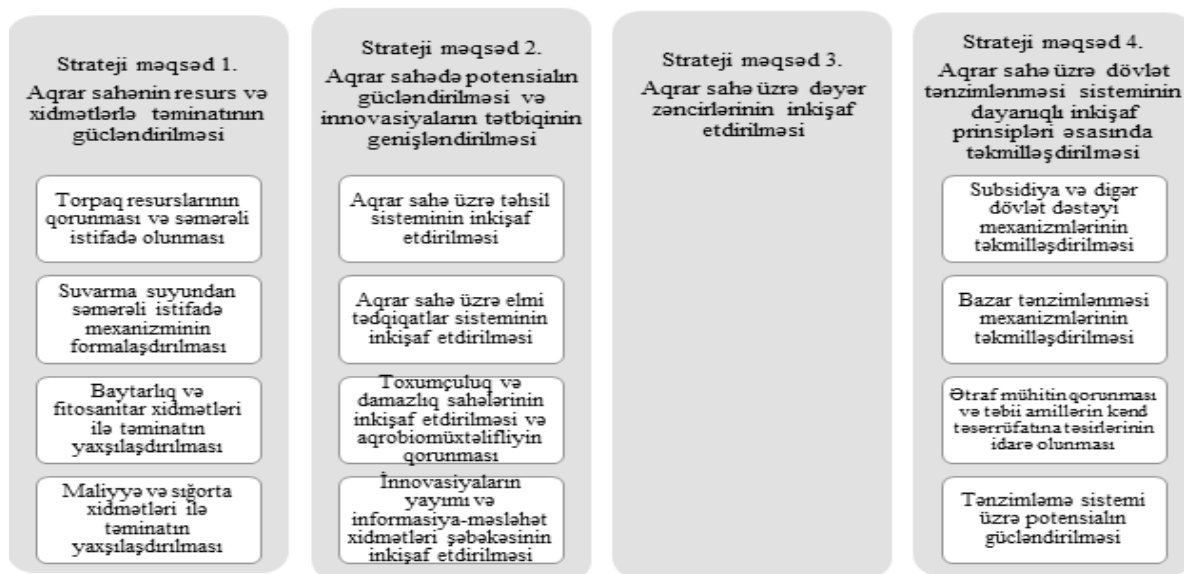
- Fermerlərin texniki bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədilə aqrar sahə üzrə informasiya-məsləhət xidmətlərinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi;

- Sertifikatlı toxumlardan istifadə göstəricilərinin yüksəldilməsi, yerli toxumçuluğun inkişaf etdirilməsi və toxumçuluq sahəsi üzrə tənzimləmə sisteminin təkmilləşdirilməsi;

- Heyvandarlıqda cins tərkibinin yaxşılaşdırılması, heyvanların identifikasiyası sisteminin başa çatdırılması, damazlıq işinin inkişaf etdirilməsi;
- Akvakultura sahəsində intensiv təsərrüfatçılığın genişləndirilməsi və marikulturanın inkişaf etdirilməsi, təbii və süni su hövzələrinin, torpaqların qorunması və səmərəli istifadəsi;
- Yerli məhsullardan ibarət xammal bazasına əsaslanan emal sənayesi sahələrinin inkişaf etdirilməsi, ümumilikdə emal sənayesinin inkişaf tempinin artırılması;
- Aqrar sahə üzrə logistika infrastrukturunun, o cümlədən ixrac üzrə logistikanın inkişaf etdirilməsi;
- Aqrar sahə ilə emal sənayesi və ticarət sektoru arasında səmərəli əlaqələrin formalaşması, habelə logistika və təchizat infrastrukturunun inkişafı məqsədləri baxımından mövcud vergi-gömrük tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi;

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra ilk illərdə, iqtisadiyyatın bütün sahələri kimi kənd təsərrüfatı da öz böhran dövrünü yaşayırdı. İqtisadi böhran illəri kimi 1991-1993-cü illərdə ölkə iqtisadiyyatında demək olar ki, kənd təsərrüfatı məhsullarına əhəlinin tələbatının olduqca böyük hissəsi idxal yolu ilə tənzimləndirdi. 1994-cü il sentyabrın 20-də Əsrin müqaviləsi Sazişinin imzalanması bu problemlərin həllində mühüm rol oynadı. 1993-1995-ci illərdə ölkəmizdə aparılan uğurlu iqtisadi islahatlar böhranın qarşısını alaraq, sonrakı illərdə iqtisadiyyatın bütün sahələri kimi, kənd təsərrüfatının da inkişafını şərtləndirdi.

Araşdırmalar göstərir ki, Azərbaycan Respublikasında aqrar sektor üzrə əldə edilən uğurlar əsasən, bu sektorda həyata keçirilən islahatların əsas prinsipi sistemliliyin və ardıcılığın gözlənilməsi olmuşdur. Bu isə aqrar sektorun sonrakı inkişafına zəmin yaratmışdır. Ölkəmizin aqrar sektorunun inkişaf strategiyasının ümumiləşdirilmiş sxemi aşağıda əks edilmişdir.

Sxem 1. Aqrar sahənin strateji inkişaf istiqamətləri

Yuxarıdakı sxemdən görüldüyü kimi Azərbaycanada aqrar sahənin strateji inkişaf istiqamətləri ilkin olaraq 4 strateji məqsədlə, o cümlədən bu sahənin resurs və xidmətlərlə təminatının gücləndirilməsinə, potensialın gücləndirilməsi və innovasiyaların tətbiqinin genişləndirilməsinə, dəyər zəncirinin inkişafına, dövlət tənzimlənmə sisteminin dayanıqlı inkişaf prinsipləri əsasında təkmilləşdirilməsinə yönəldilir.

Göründüyü kimi, aqrar sahənin 1-ci strateji inkişaf istiqamətləri aqrar sahənin resurs və xidmətlərlə təminatının daha da gücləndirilməsini təşkil edir. Bu sektorun tələb etdiyi is-

tehsal resursları və xidmətlərlə təminatının gücləndirilməsi əsasən açığıda qeyd edilən sahələrlə bağlıdır: -torpaq və su resurslarından səmərəli istifadə, o cümlədən öyrüş-otlaq sahələrinin qorunması və onlardan səmərəli istifadə olunması, müasir tələblərə cavab verən baytarlıq laboratoriyaları şəbəkəsinin genişləndirilməsi və fitosanitar xidmətlərinin tətbiqinin təkmilləşdirilməsi üzrə müvafiq islahatların genişləndirilməsi, maliyyə və sığorta xidmətlərinin təminatın daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində təd- birlər görülməsi də qarşıya qoyulmuş əsas məsələlərdəndir.

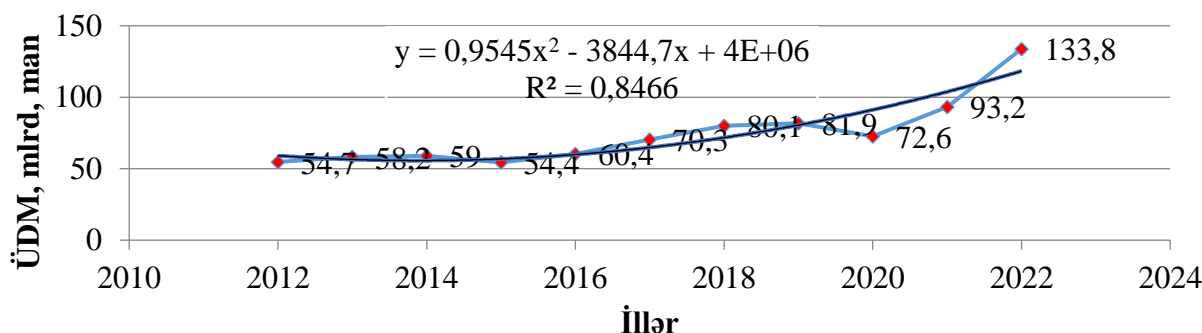
Aqrar sahədə potensialın gücləndirilməsi və innovasiyaların tətbiqinin genişləndirilməsində - aqrar sahə üzrə təhsil, elmi tədqiqatlar sisteminin, toxumçuluq və damazlıq sahələrinin inkişaf etdirilməsi və aqrobiomüxtəlifliyin qorunması, innovasiyaların yayımı və informasiya-məsləhət

xidmətləri şəbəkəsinin inkişaf etdirilməsi, o cümlədən aqrar sahə üzrə dəyər zəncirlərinin, istehsal gücünün artırılması ilə yanaşı aqrar sahə üzrə logistik, və bu sahə üzrə bazar infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi, eyni zamanda aqrar sahə üzrə dövlət tənzimlənməsi sisteminin dayanıqlı inkişaf prinsipləri, subsidiya və digər dövlət dəstəyi, ətraf mühitin qorunması, bazar tənzimlənməsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

İqtisadiyyatın bütün sahələrində olduğu kimi aqrar sahənin inkişafı da, əsasən ölkə üzrə ÜDM-in artmasında mühüm rol oynayır. Aşağıdakı qrafikdə Azərbaycan Respublikası üzrə ÜDM-in 2012-2022-ci illəri əhatə edən dövr üzrə dinamikasından bunları daha aydın görmək olar.

Diaqram1.

Azərbaycan Respublikasında ÜDM-in 2012-2022-ci illər üzrə dəyişməsi

Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları əsasında, müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Diaqramdan görüldüyü kimi 2012-ci ildən başlayaraq 2014-cü ilədək Azərbaycan Respublikasında ÜDM istehsalının artan dinamikasının nümayiş etdirilməsinə baxmayaraq, 2015-ci ildə bu artım 2014-cü illə müqayisədə neftin dünya bazarında qiymətinin ucuzlaşması ilə əlaqədar olaraq 5,6 mlrd. manat azalmışdır. Sonrakı dövrlərdə isə bu azalma aparılan uğurlu iqtisadi islahatlar hesabına sahibkarlıq subyektləriündən əldə olunan gəlirin artması hesabına 2016-2019-cu illərdə artmışdır. 2020-ci ildə isə əvvəlki 2019-cu il ilə müqayisədə 9,3 mlrd. manat azalmışdır

ki, pandemiya və müharibənin gözlənilməyən təsirləri bu nəticəni doğurmuşdur. Qrafikdən görüldüyü kimi zaman amili ilə Azərbaycanda ÜDM arasında $y = 0,9545x^2 - 3844,7x + 4E+06$ reqressiya tənliyi ilə ifadə edilən yüksək korrelyasiya asılılığı vardır ($R^2 = 0,8466$).

Qeyd etmək lazımdır ki, ümumi ÜDM-lə yanaşı, Azərbaycan iqtisadiyyatının neft və qeyri-neft sektorunun ÜDM-i də COVID-19 pandemiyasından sonrakı illərdə əsaslı şəkildə artan dinamika ilə inkişaf etmişdir.

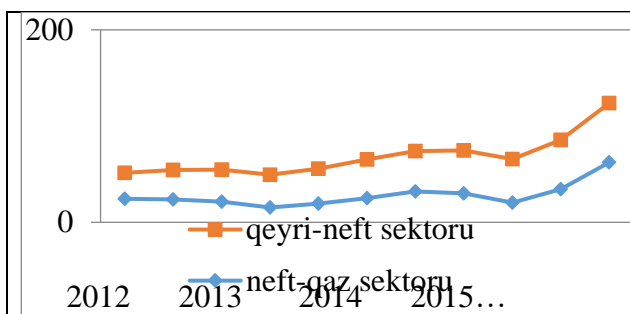

Diagram 2. İqtisadiyyatın neft və qeyri-neft bölmələrində ÜDM məhsul istehsalı, mlrd, man

Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları əsasında, müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir

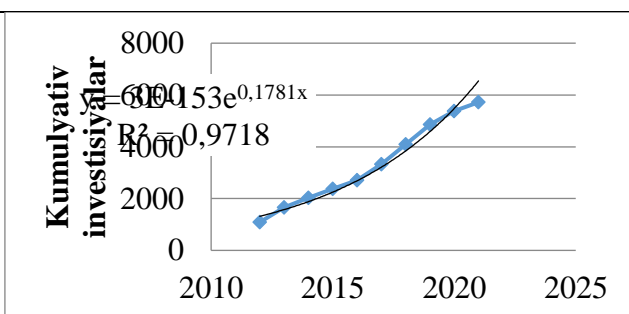

Diagram 3. Kənd təsərrüfatı yönəldilmiş kumulyativ investisiyalar, mln. man.

Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları əsasında, müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Qrafikdən göründüyü kimi 2012-2022-ci illəri əhatə edən dövrdə Azərbaycanda qeyri-neft sektoru sürətlə inkişaf edərək 2022-ci ildə 61,6 milyard manata çatmışdır ki, bu da son 10 ildə ən yüksək göstəricidir. Bu isə onu göstərir ki, 2022-ci ildə Azərbaycanın qeyri-neft məhsullarının ixracı müstəqillik əldə etdikdən sonrakı mərhələdə inkişaf edərək tarixi maksimuma çatıb.

Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafında əsas prioritetlər kənd təsərrüfatı, turizm, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, emal sənayesi hesab olunur. Bu sektorlar arasında beynəlxalq maliyyə qurumları kənd təsərrüfatı və turizmin əhəmiyyətinin daha üstün olmasını qeyd edirlər.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanda məşğul əhalinin təxminən 44%-i aqrar sahədə çalışır. Məhz buna görə də ölkədə kənd təsərrüfatının inkişafına, islahatlara, yeni texnologiyaların tətbiqinə yönəlmiş bir sıra milli proqramlar həyata keçirilir. Bu islahatlara kənd təsərrüfatının yaxşılaşdırılması üzrə tədbirlərə yönələn investisiyaların həcmünün artan dinamika ilə inkişafı daxildir. Aşağıdakı qrafikdən bunları daha aydın görmək olar.

Qrafikə əsasən Azərbaycanda kənd təsərrüfatına yönəldilmiş kumulyativ investisiyalar tədqiq olunan bütün dövr üzrə artaraq 2022-ci ildə 5719 milyon manat olmuşdur ki, bu da tədqiq olunan

dövr üzrə 10 illiyin ilk ili ilə (2013-cü illə) müqayisədə 5,3 dəfə artmışdır. Azərbaycanda kənd təsərrüfatına yönəldilmiş kumulyativ investisiyaların zaman amilindən asılılığı trend modelinə görə $y = 3E-153e^{0.1781x}$ reresiya tənliyi ilə ifadə edilərək olduqca yüksək korrelyasiya asılılığına malikdir ($r = \sqrt{9695} = 0,984632$)

Qeyd etmək lazımdır ki, Respublikasının ÜDM-də daim artan paya malik olan kənd təsərrüfatı istehsalının həcminə təsir edən müxtəlif amillər arasında bu sektora investisiyalar böyük əhəmiyyət kəsb edir və sosial yönümdə mühüm rol oynayır. Bu baxımdan bu sektora ayrılan vəsaitlərin Respublikasının kənd təsərrüfatı məhsullarının ümumi həcminə təsirini qiymətləndirmək vacibdir. Bu göstəricilər arasındakı əlaqəni qiymətləndirmək üçün aşağıdakı cədvəldəki məlumatlardan istifadə edək.

Cədvəl 1-dəki məlumatlar əsasında Eviews proqram paketindən istifadə etməklə 2012-2022-ci illər üçün Azərbaycan Respublikasının kənd təsərrüfatı sektorunda əsas kapitalla yönəldilmiş ümumi investisiya ilə kənd təsərrüfatının ümumi məhsulun səviyyəsi arasında əlaqənin reresiya təhlili aparılmışdır. Kənd təsərrüfatı məhsullarının ümumi istehsalı və investisiya göstəricilərinə uyğun olaraq, Cədvəl 1-dəki məlumatlar əsasında aşağıdakı nəticəni əldə edirik

Cədvəl 1.

Azərbaycan Respublikasında 2012-2022-ci illər kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə əsas kapitalla yönəldilmiş kumulyativ investisiyalar və kənd təsərrüfatının ümumi məhsulu

İllər	Kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə əsas kapitalla yönəldilmiş kumulyativ investisiyalar, mln, man.	kənd təsərrüfatının ümumi məhsulu, mln, man.
2012	1086,1	4844,6
2013	1660,4	5244,6
2014	2024,3	5225,8
2015	2379,7	5635,3
2016	2704,8	5632,4
2017	3322,6	6580,0
2018	4087,0	7010,0
2019	4856,5	7836,7
2020	5377,1	8428,9
2022	5719,0	9163,4

Mənbə: Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları əsasında, müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Cədvəl 2.

Azərbaycan Respublikasının kənd təsərrüfatı sektorunda əsas kapitalla yönəldilmiş kummulyativinvestisiya ilə kənd təsərrüfatının ümumi məhsul arasındakı asıklılığın reqressiya analizinin nəticəsi

Dependent Variable: Y
Method: Least Squares
Date: 08/30/24 Time: 10:42
Sample: 2012 2022
Included observations: 10

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
X	0.913591	0.054228	16.84713	0.0000
C	3525.448	198.4803	17.76221	0.0000
R-squared	0.972586	Mean dependent var		6560.170
Adjusted R-squared	0.969160	S.D. dependent var		1500.808
S.E. of regression	263.5631	Akaike info criterion		14.16332
Sum squared resid	555723.9	Schwarz criterion		14.22384
Log likelihood	-68.81659	Hannan-Quinn criter.		14.09693
F-statistic	283.8257	Durbin-Watson stat		0.967296
Prob(F-statistic)	0.000000			

Mənbə. EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Eviews tətbiqi proqram paketinə əsasən alınmış nəticəyə əsasən reqressiya tənliyinin nəticəsi aşağıdakı kimi olacaqdır:

Estimation Command:

LS Y X C

Estimation Equation:

$$Y = C(1)*X + C(2)$$

Substituted Coefficients:

$$Y = 0.913591336091*X + 3525.44797934$$

$$Y_{üM} = 0,914 * X_{in} + 3525,45 \quad (1)$$

Göründüyü kimi, model (1) EViews proqram paketi əsasında əldə edilmiş cədvələ (1) görə əhəmiyyətlidir. Bu əhəmiyyət ilk növbədə onunla bağlıdır ki, X izahedici dəyişənin əmsalı və sərbəst həddin (C-nin) standart xəta əmsallarından böyükdür. Müstəqil dəyişən ilə modelə daxil olan asılı dəyişən arasındakı əlaqəni təhlil edərək belə nəticəyə gələ bilərik. tədqiqat dövründə investisiyaların bir vahid artımının kənd təsərrüfatında ümumi məhsul istehsalının həcmində 0,914 vahid artmasına səbəb olduğunu [5 s. 310].

Əgər, $y = \alpha_0 + \alpha_1 x = Y_{üM} = 0,914 * X_{in} + 3525,45$ cüt korrelyasiyanın xətti reqressiya tənliyi üçün sərbəst dəyişənin 1% dəyişməsi nəticəsində asılı dəyişənin neçə faiz dəyişməsini ifadə edən elastiklik əmsalını hesablasaq aşağıdakı nəticəni alarıq.

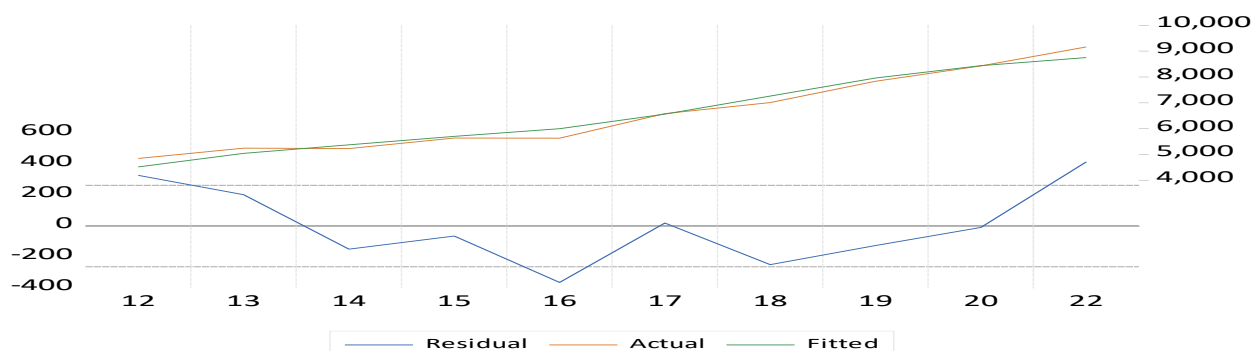
$$E = \frac{\alpha_1 \bar{x}}{\bar{y}} = \frac{0,914 \times 3019,773}{5963,791} = 0,462805$$

Əldə olunan hesabat nəticəsində Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə əsas kapitalla yönəldilmiş kumulyativ investisiyalar həcmində 1 faiz artması bu sahə üzrə ümumi məhsul buraxılışının həcmində 0,46 faiz artmasına səbəb olub.

Təyin edilmiş determinasiya əmsalı ($R^2 = 0.969160$) göstərir ki, reqressiya tənliyi modelinə daxil olan səbəb amili, nəticə faktorunu 97% izah edir. Modelə daxil olmayan faktorlar nəticələrin determinantının 3%-ni izah edə bilər.

Modelin (1) reqressiya tənliyinə və EViews proqram paketinə əsaslanan uyğunlaşdırılmış və faktiki dəyərlərin dinamikası, eləcə də onlar arasındakı qalıqlar aşağıdakı qrafikdə göstərilmişdir.

Qrafik 1.

Mənbə. EViews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

F-Fişer kriteriyasının köməkliyi ilə bütünlükdə çoxluq reqressiya tənliyinin statistik əhəmiyyətliliyini yoxlamaq olar. Bu məqsədlə F-Fişer kriteriyası, $F_{cədvəl}(a; m; n - m - 1)$ qiyməti ilə müqayisə edilməlidir. Eviews proqram paketinin nəticəsini əks etdirən məlumatlara əsasən, F- statistic (Fişer kriteriyası) =283,8

EXCEL-də F cədvəl qiymətini $F_{cədvəl}(a; m; n - m - 1) = F_{распобp}$ düsturunun köməkliyi ilə təyin etsək, $F_{cədvəl}(a; m; n - m - 1) = F_{распобp}(0,05; 1; 9) = 5,12$ olar [6, Səh. 332].

F- Fişer kriteriyası, $F_{cədvəl}(a; m; n - m - 1)$ qiyməti ilə müqayisə edildikdə görünür ki, F-Fişer kriteriyası $> F_{cədvəl}$ ($283,8 > 5,12$).

Bu isə o deməkdir ki, reqressiya tənliyi bütövlükdə statistik əhəmiyyətli xarakter daşımaqla, (1) modelinin adekvatlığı deməkdir.

Darbo-Uotson statistikasını $DW=0,967$ olduğundan, $\alpha = 0,05$ əhəmiyyətli-lik səviyyəsinə bir izahedici dəyişən ($m=1$) və $n=11$ müşahidə üçün Darbo-Uotsonun böhran nöqtələri aşağıdakı kimi olacaqdır [5, Səh 171].

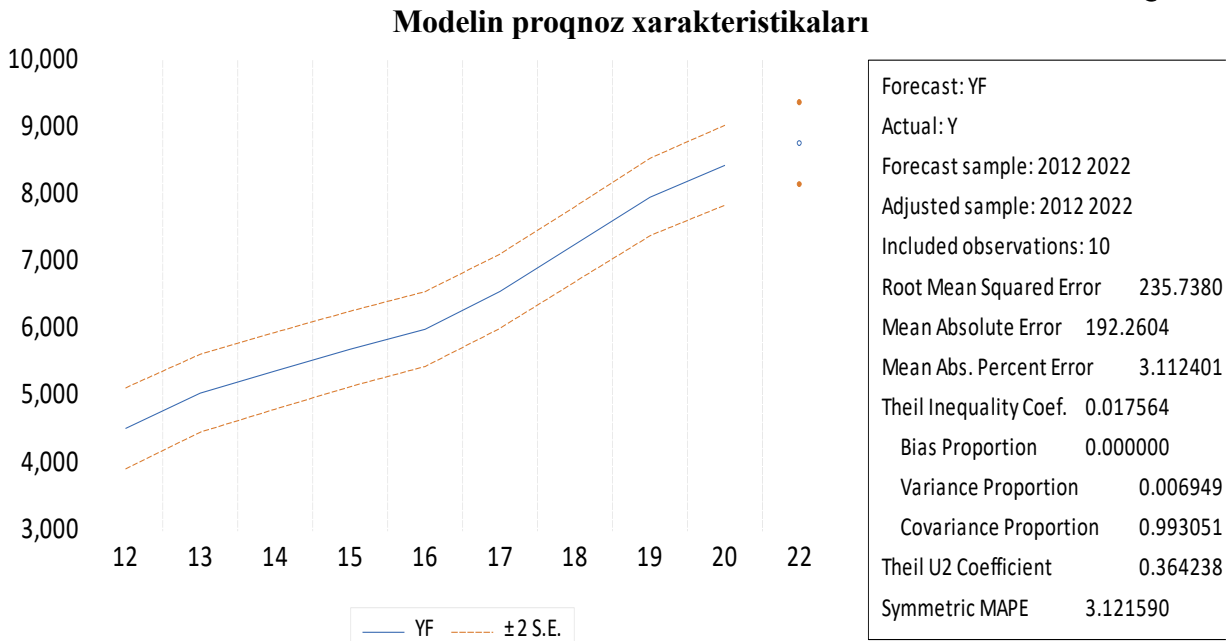
$$d_l = 0.971, \quad d_u = 1.331$$

$d_l = 0.971 < DW = 0.967 < d_u = 1.331$ olduğundan qalıqların avtokorrelasiyası haqqında

nəticə təyin edilməmişdir. Bu isə o deməkdir ki, reqressiya tənliyi bütövlükdə statistik əhəmiyyətlidir və qurulmuş $Y_{ser01} = 1.065 * X_{ser02} - 3662.1$ modeli adekvatdır.

Aşağıdakı diaqram, Eviews proqram paketindən istifadə edərək əldə edilən məlumatlardan əldə edilən reqressiya tənliyindən tapılan ümumi investisiyanın illik dəyərlərini və standart səhvlərini, həmçinin proqnozlaşdırma məqsədləri üçün tənlikdən istifadənin bəzi xüsusiyyətlərini göstərir.

Qrafik 2.

Mənbə. Eviews tətbiqi proqram paketinə əsasən müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

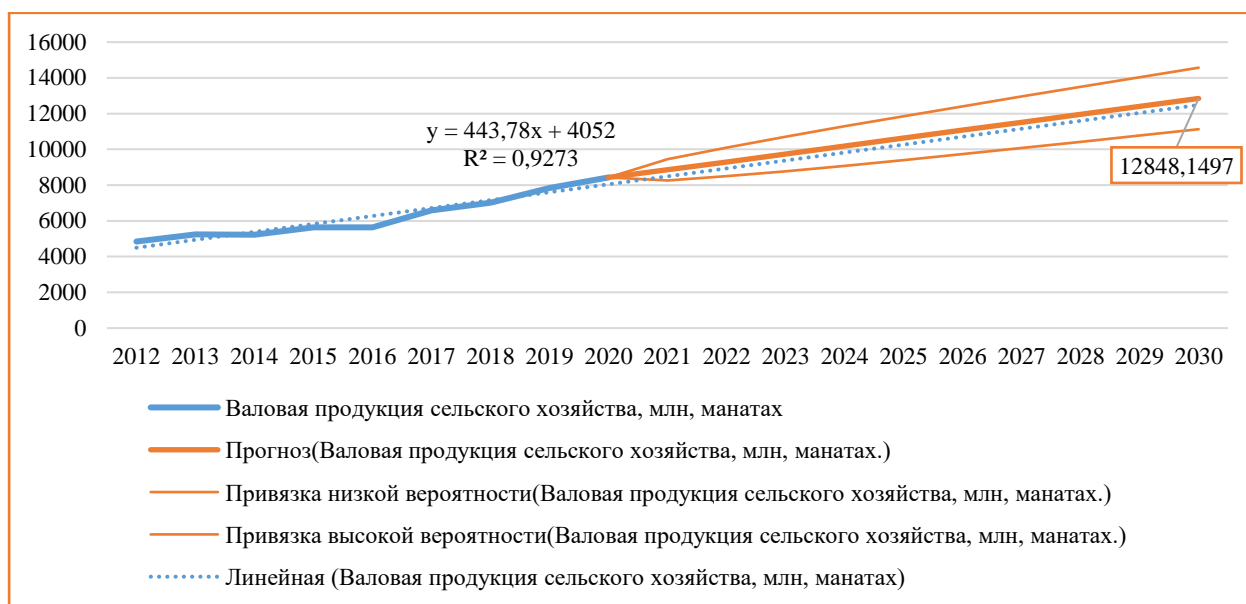
Qrafikdən görüldüyü kimi modelin proqnoz xarakteristikaları modelin proqnoza yararlı olduğunu məyyən edir. Qrafikdən istifadə edərək Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə kumulyativ investisiyaların, eləcə də, ümumi məhsulun həcmnin istənilən dövrə proqnoz qiymətlərini də müəyyən etmək olar.

Qrafikə əsasən Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə ümumi məhsulun zaman amilindən asılılığını ifadə edən proqnoz modeli $y = 443,78x$

+ 40 xətti reqressiya tənliyi ifadə ediləcəkdir. Görüldüyü kimi trend modelinə görə Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə ümumi məhsulla zaman amili arasında Çeddok şkalasına görə olduqca yüksə korrelyasiya əlaqəsi vardır. Proqnozlara görə 2030-cu ilədək Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə ümumi məhsulun həcmi artaraq 2030-cu ildə 12848,1 milyon manat olacaqdır.

Qrafik 3.

Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə ümumi məhsulun 2030-cu ilədək proqnozu

Mənbə. MS EXCel proqramı

Nəticə

Tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsinə yönəldilmiş kumulyativ investisiyaların həcmi ilə kənd təsərrüfatının ümumi məhsulu arasında Eviews-12 proqram paketinə əsasən $Y_{\text{üM}} = 0,914 * X_{\text{in}} + 3525,45$ tənliyi ilə ifadə edilən yüksək korrelyasiya əlaqəsi mövcuddur. Aparılmış hesabat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycanda bütün sahibkarlıq subyektləri üzrə kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş kumulyativ investisiyalar həcmının 1 faiz artması bu sahə üzrə ümumi məhsul buraxılışının həcmində 0,46 faiz artması ilə nəticələnir.

Tədqiqat işində qurulmuş proqnoz modelinə görə Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə ümumi məhsulun həcmi 2030-cu ilədək artan dinamika ilə inkişaf edərək 2022-ci illə müqayisədə 1,5 dəfə artaraq 12848,1 milyon manat təşkil edəcəkdir.

Azərbaycanın əldə etdiyi böyük qələbədən sonra əzəli torpaqlarımızın çiçəklənməsi sahibkarlığın da üzərinə böyük məsuliyyət qoyur. Verilən stimullar sahibkarlar üçün bu torpaqları daha da cəlbedici edir. Bu işə həmin ərazilərdə kənd təsərrüfatı sahələri üzrə investisiyaların həcmində artmasına və kənd təsərrüfatı üzrə məhsul

buraxılışının həcmində yüksəlməsini şərtləndirəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. “Aqrar sahədə istehsalın və emal sənayesinin inkişafına dair bir sıra tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 15 iyul tarixli Fərmanı.
2. “İnvestisiyanın həyata keçirildiyi iqtisadi fəaliyyət sahələri, investisiya layihəsinin həcmi ilə bağlı minimal məbləğ və həyata keçiriləcəyi inzibati ərazi vahidləri”nin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. Bakı şəhəri, 20 aprel 2016-cı il. № 878. <https://e-qanun.az/framework/32606>
3. “Azərbaycan Respublikasında Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritəsi”. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 06 dekabr tarixli Fərmanı.
4. Yadigarov T.A. “Gömrük statistikasına və müasir informasiya texnologiyalarına”. (Monoqrafiya) Bakı, «Avropa» nəşriyyatı, 2020-520 səh
5. Yadigarov T.A. Əməliyyatlar tədqiqi və ekonometrik məsələlərin MS Excel və Eviews proqram paketlərində həlli: nəzəriyyə və praktika. Bakı-2020. 352 səh.
6. Atakiyev M.C, Nurəliyeva R.N, Abbasova N.H. “İnvestisiya fəaliyyətinin təşkili” - dərslük, Bakı-2012, səh.254

Nadjiba Qabil HAJIYEVA

PhD in Econ., Senior lecturer of “World Economy” department of “International relations and economy” faculty of Baku State University

ASSESSING THE IMPACT OF THE STRATEGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF AZERBAIJAN ON THE TOTAL VOLUME OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Abstract

As a continuation of consistent and systemic reforms implemented in the country’s agricultural sector, the development of the country’s agro-industrial complex based on the principles of sustainable development, ensuring further strengthening of food security, increasing export potential, and eliminating problems arising in the formation of competitive agricultural production. and processing industry, the article provides a detailed explanation. To achieve sustainable development, the agricultural sector faces many problems that need to be addressed, including improving production efficiency, identifying the problems faced by agricultural enterprises, and ways to eliminate these problems.

Key words: Sustainable development, agricultural sector, agriculture, digital technologies, food security.

Наджиба Габиль к. ГАДЖИЕВА

Ст.преподаватель кафедры «Мировая экономика» БГУ, д.ф.э.

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ СТРАТЕГИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА АЗЕРБАЙДЖАНА НА ОБЩИЙ ОБЪЕМ ПРОИЗВОДСТВА СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Резюме

В качестве продолжения последовательных и системных реформ, реализуемых в аграрном секторе страны, развитие агропромышленного комплекса страны на основе принципов устойчивого развития, обеспечения дальнейшего укрепления продовольственной безопасности, повышения экспортного потенциала, устранения проблем, возникающих при формировании конкурентоспособного производства сельскохозяйственной продукции. и перерабатывающей промышленности, в статье дано подробное объяснение. Для достижения устойчивого развития перед аграрным сектором стоит множество проблем, требующих решения, в том числе повышение эффективности производства, выявление проблем с которыми сталкиваются аграрные предприятия, и путей устранения этих проблем.

Ключевые слова: Устойчивое развитие, аграрная сфера, сельское хозяйство, цифровые технологии, продовольственная безопасность.